

ԳՐԱԿԱՆ

ԱՆՏԻՊ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ն Ա Հ Ա Պ Ե Տ Ռ ՈՒՍԻՆԵԱՆԻ

ԼԱՄԱՌԹԻՆԻ ՆԵՐԴԱՇՆԱԿՈՒԹԻՒՆՔ ԵՒ ՄՏԱԾՈՒԹԻՒՆՔ

Ե Ր Կ ՈՒ Խ Ո Ս Ք

Տարիների առաջ էին Մասիսներու մէջ (1892, թիւ 3968, 3970 և 3971) հանդիպած էի Ռուսինեանի կենսագրութեան՝ գրուած նրաւանդ Օտեանի կողմէ: Օտեան, խօսելով Ռուսինեանի ձեռագիրներուն մասին, կը գրէր. «Երբ Ռուսինեան մեռաւ՝ իր կինը, որ ա՛յ ոչ մէկ բանով կապուած էր մեզի հետ, վերագրեցաւ իր հայրենիքն ուր կ'ապրի մինչեւ հիմա Բարիգի մօտեւորը, գիւղի մը մէջ. մեկնելէն առաջ հօրարիս, Գրիգոր Օտեանի, յամձնած է Ռուսինեանի բոլոր ձեռագիր աշխատութիւնները, որոնք խոշոր ծրար մը կը կազմեն» (Մասիս, 1892, թիւ 3971, էջ 257): Անշուշտ, եւյն էլիս վրայ, թըւելով ձեռագիրներու նիւթերը, կ'առեցնէ. «Ռուսինեան թարգմանած է Լամարտիէի Մասնութիւններէն բաւական բան, 28 կտոր, արձակ գրաբար լեզուով. իր երկաստարգութեան աշխատութիւնն որ ցոյց կու տայ նաեւ թէ՛ գրաբար գիտնալը արգելք չէ ծայրայեղ աշխարհաբանեան մ'ըլլալու»: Ապա՝ «Լամարտիէի Ներդաշնակութիւններէն եւս ունի գրաբար արձակ թարգմանութիւններ բաւական թուով»:

Տէք. Վանքաւ Թարգմանեան մօտ տաս տարի ետք, «Հանդէս Ամսօրեայ»ի 1902-ի եւ 1903-ի թիւերուն մէջ շատ ընդարձակ կենսագրական-ստումնասիրութիւն մը հրատարակած է Ռուսինեանի մասին, ուր, թուելէ ետք Օտեանի կողմէ յիշուած անտիպները եւ տալով թարգմանուած բանաստեղծութիւններէ մի քանի նմուշներ, կը հարցնէ. «Ռուսինեանի սաղերն այսչափ չեն սակայն. ունի նա դեռ շատ ուրիշ ստանաւորներ իմքնագիր և թարգմանութիւն, որոնք ա՛յլ գիտէ որո՞ւ ետէ կը մնան ցայժմ: Փափաքելի է որ անոնք ալ լոյս տեսնան, եւ մեծ ունեցանք ամբողջապէս բանաստեղծ Բժշկիս ստանաւորները» (Հանդէս Ամսօրեայ, 1903, թիւ 12, էջ 368):

Միայն հատուկտորներ տպուած են ցարդ Նահապետ Ռուսինեանի թարգմանութիւններէն. միւս կողմէ, տակաւին վստահ չեմ թէ ան իմքնագիր բերքուածներ ունեցած ըլլայ, որովհետեւ տպուածները միայն թարգմանութիւններ են: Արփիար Արփիարեան, Ռուսինեանի նախնին իր մէկ գրութեան մէջ կը մէջբերէ «Փառաստեմէ Անուրջ» բերքուածէն տուն մը՝ իրքիս իմքնագիր բերքուած, մինչ ինդրոյ առարկայ գրութիւնը կը պատկանի Ժօզէֆին Սուլարի (Պատմութիւն ԺԺ. Դարու Թուրքիոյ Հայոց Գրականութեան

Թեան, Գահիրէ, տպ. Յուսաբեր, 1944, էջ 47): Ռուսիանմի քարգմանածոյ
 ֆերթաւածները երեւցած են Պոլսոյ Մեղուի, Երկրագունտի, իր երկու Տարե-
 ցոյցներում (1855 եւ 1872), Մասիսի, Վեներտիկի Գեղունիի եւ Վեր Երգա-
 րան կամ Փնար Հայաստանի»ի մէջ (տպ. Գալափեան, Պոլիս, 1874): Տէր.
 Թորգոմեան իր ուսումնասիրութեան աւարտին (Հանդէս Ամսօրեայ, 1903,
 քիւ 12, էջ 365-367) այդ ֆերթաւածները ի մի քերած է: Հետագային, գա-
 նազան տարեցոյցներու եւ պարբերական հրատարակութիւններու մէջ լոյս
 տեսած են ֆերթաւածներէն շատեր, Երանցմէ Դակայն միայն «Կիլիկիան» (որ
 ինքնագիր ֆերթաւածի մը չափ հարագատ է՝ ցալոյ պահած է իր ժողովր-
 դականութիւնը:

Մօտ երկու տարի առաջ Երուսաղէմ տուած իր մէկ կարն այցելութեան
 ընթացքին, Ամերիկացեան Ժամօք բանասէր Պարոն Յ. Քիւրտեան խօսակ-
 ցութեան մը ընթացքին յիշեց որ Ռուսիանմի ձեռագրով եւ ամսիպ քարգ-
 մանութիւններ պարունակող տետրակներ գնած էր Պոլսոյ մէջ տարիներ ա-
 ռաջ, որով կը պահէր իր քով: Խնդրանքիս վրայ եւ իր սուղ ժամանակէն գո-
 հելով՝ յարգելի բանասէրը հանեցաւ վերջերս ձեռքի «Ներդաշնակութիւն»ի
 առաջին ֆերթաւածներու քարգմանութեան մեքենագրուած արտագրութիւ-
 նը, գոր կը սկսիմ հրատարակութեան տալ ներկայ քիւով:

Պարոն Քիւրտեան մեքենագրուած ընդօրինակութեան կցած է քննե-
 իալ ծանօթութիւնները.

«Համառդին. Ներդաշնակութիւնք եւ Մտածութիւնք

Քրդմ.

Ն. Ռուսիեան

Բնագիր

Տասնեակ մը եւ աւելի տարի առաջ Կ. Պոլիս իսկ մը Հին Թուղթեր եւ
 տետրակներ գնեցի, որոնց մէջ Հաճելի անակնկալը ունեցալ գտնելու վերի
 խորագրով տետրակը, անգլիէ Թուղթի վրայ, շեղագիր սեւ մելանով, բալի-
 տակ Թուղթ, քիւ մը չարարուած, կարուած Թղթակագմ, 132 էջերէ բաղ-
 կացած, 18x22 սանդիւնթի ծաւալով:

Կողքերը Հասարակ Թուղթ են, նման դրուած Թուղթին: Առաջին Թուղ-
 թին վրայ կայ փոքր կապոյտ շրջագիծով քառակուսի պիտակ մը, որուն մէջ
 221 Թիւը նշանակուած է, ինչպէս նաեւ աստմանաւոր պիտակին վերեւ դարձ-
 եալ մատիտով 221, իսկ այն Թիւին առջեւ 1000, որ Հաւանարար տետրա-
 կին Համար նշանակուած գինն է, այսինքն 1000 Թրքական լիրա:

Երկրորդ կամ երրորդ կողքին վրայ, այսինքն էջ 1՝ ներկայ Թուահա-
 մարով, կայ՝

Համառդին

Հատոր 1

Ներդաշնակութիւնք

էջ 3, դարձեալ նոյն գրչէն՝

Ներդաշնակութիւնք

Բանաստեղծականք եւ Եկեղեցականք(*)

Երգեալք

Սկիզբն ալ Համառդինայ որ ի կաղիական ակագեմեան

(*) Այս բառը ջնջուած է մելանով եւ փոխարէն աւելցուած՝ Գրեականք: Յ. Քիւ:

Եւ ի Հայ (**), Թարգմանեալ Պաղլանդեան Ռուսիեան (***)

Դիրք Առաջին

Էջ 4-ով (բուն էջ մէկ գրչութեան) կը սկսի առաջին քերթուածը «Ներ-
գաշնակութիւնքի», «Գոչումն» վերնագրով:

* * *

Ինչպէս Երուանդ Օտեան դիտել կու տայ, Նախագետ Ռուսիեան կա-
մաւորինի այս քարգմանութիւնները ապահովաբար կատարած է երիտասարդ
դուքեան, քերեւս փարիզէն Պոլիս վերադարձէն ամբիջապէս յետոյ, 1851-ի
աւտուէն սկսեալ: Հետոյն գրաքարն է, տարօրինակ երեւոյթ մը այն անձին
պարագային՝ որ կարճ ժամանակ մը վերջ իր «Ռուզախօսութիւն» գրքոյկով
արեւմտահայ արդի աշխարհաբարի զարգացման ուղին պիտի հարթէր, նորա-
յարութեան կիրքի մօտեցող պոռքկումով մը հայերէն լեզուի փրականա-
կամ եւ ուղղագրական հիմնական կանոնները ռուսի տակ առնելու աստիճան:
«Ներդաշնակութիւնք» լեզուն ո՛չ մէկ ձեւով ենթադրել կու տայ Հիւկոյի
«Ռիւ Պլաս» թարգմանութեան (1873) աշխարհաբարը, զոր Գրիգոր Օտեան
«Խծալուք» կը կոչէ:

Նորարարութեան այս մղումը Ռուսիեան իր բարեկամներուն հետ ըս-
տացած էր Փարիզի մէջ, ուր գացած էր 1840-ին բժշկութիւն սորվելու, Պոլ-
սոյ մեծահարուստ Ֆանի մը ընտանիքներու նիւթական արականքեամբ: Մը-
նած էր կեանքին իփփէրը գիւղը 1819-ին. հորը անունը էր Պաղլանդ, որմէ
նաեւ իր մականունը՝ Պաղլանդեան, որ կ'երեւի իր ձեռագիր տետրակի եր-
րորդ էջին վրայ: Պաղլանդեանն ետք գործածած է Ռուսիեան մական-
ունը, եւ գրչի սխալագրութեամբ մը երբ այս վերջին տառերը փոխուած են
եւ Ռուսիեան գրուած, զայն պահած է մինչեւ վերջ:

Փարիզի մէջ բժշկութեան դասախօսութիւններուն չափ ունկնդրած է
ընկերաբանական նիւթերու վրայ ճառողները եւ մասնակցած՝ 1848-ի յեղա-
շրջումին: Ամուսնացած է Ալգասուսիի մը հետ եւ բժշկական վկայական ըս-
տանալէ ետք 1851-ին վերադարձած Պոլիս, ուր վայելած է Յակոբ Պալեանի
եւ եղբոր՝ Նիկոլոս Պալեանի անվերապահ սէրն ու յարգանքը: Կարճ ժամա-
նակ վերջ անդամակցած է Առաջին Ռուսիեան կոնքրետիին եւ այդ օրէն
ալ կը սկսի իր հանրային գործունէութիւնը՝ որ պիտի տեւէր ամբողջաբար
քառորդ դար մը գրեթէ: Իրն է Ազգային Սահմանադրութեան եւ Ներքին կա-
ռուազրի խմբագրութիւնը, գրուած՝ շատ մաքուր հայերէնով մը: Յստակ
ոքի եւ մաքուր լեզուի գեղեցիկ նմուշներ են Ազգային Նրբափոխանական ժո-
ղովին առջեւ զանազան առիթներով իր արտասանած ճառերը, որոնք ցրուած
կը մնան Ազգային ժողովի Աստեղագրութիւններու տպուած հաստըններուն մէջ:

Կատարած է քանի մը գիրքերու քարգմանութիւններ. իմէ Մարքէնի
«Մարք Դաստիարակութիւնք» եւ Հիւկոյի «Ռիւ Պլաս»ը: Մահէն քիչ առաջ
պատրաստած է «Դասագիրք Փիլիսոփայութեան» մը, փրանսերէն լեզուով,
գործածուելու համար Պոլսոյ Բժշկական Վարժարանի մէջ, ուր փիլիսոփա-
յութիւն կը դասախօսէր:

Կը մեռնի 1876 Նոյեմբեր 29-ին:

(**) Զննուած եւ փոխարէն անկցուած՝ զորա: Թ. Գ.:

(***) Վերջին երկու քառերը ջնջուած եւ փոխարէն անկցուած՝ Ռուսիեան: Թ. Գ.:

* * *

Լամարթինի «Ներդաշնակութիւնք»ը (*Lamartine, Harmonies Poétiques et Religieuses*) քարգմանուած է Խորէն Արքեպս. Նար-Պէյի կողմէ եւս, չափածոյ եւ գրադար, տպուած է Փարիզ, տպարան Արամեան, 1859-իք, եւ կը կրէ հետեւեալ խորագիրը. «Դաշնակ Լամարթինեայ. քարգմանեաց ի չափս հայկական Խորէն վ. Գալփայեան, Տեսուչ Հայկազեան վարժարանին: Փարիզ, Տպագրութիւն Արամեան, 1859»:

Խնչպէս Պրմ. Յ. Քիւրտեան իր ճամակներէն մէկուն մէջ կը յիշէ, իր զննած տետրին մէջ կը գտնուին նաեւ Լամարթինի «Մտածութիւնք»ը, որոնք եւս, յարգելի բանասէրին արտօնութեամբ հետգհետէ պիտի հրատարակուին «Սիւն»ի մէջ:

Ա. Գ.

Կ Ո Ձ Ո Ւ Մ Ն

Դու որ ետուր զձայն քո հաւուն աշակրթոցն առ երգել յերկինս զերգ նորածին տունջեան, եւ զողի քո լորիկդ քաջահնչող՝ (Շնջուած եւ վրան աւելցուած՝ ըզկոկորդ քաջաշունչ) թռչնոյն որ հեծէ ի սէր ընդ երեկոյս:

Դու որ ասես ցանտաւոս, պատասխանի՛ տուք զեփեռին. ցլտակս՝ մրմնջեցէք ի քաղցր կարկաչ ներդաշնակաւոր. ցհեղեղըս՝ մռնչեցէ՛ք. ցսիւք՝ հառաչեաց. յովկիւրեւ մռնչեաց մեռանելով յափունս քո:

Եւ ինձ, Տէ՛ր, առ երգել զքո հրաշալիո խորութիւն ի հոգիս զերկրորդ ինչ ձայն անարատագոյն քան զսր բարբառի ի լսելիութեմ, եւ հօգորագոյն քան զհոգմս, զալիս եւ զանտառս:

Երկինք Շնորհ անուանեն զայն, եւ մարդիկ՝ Ոգի. այս չունչ իմն է տկարաց իսրայէլեան քահանայիցն, եւ արձագանդ յիմումըս սրտի որ վճարէ ի դաշալիկս զբոմբին աշխարհիս մահկանացուի:

Այլ այս յաւէտ անուն քո է, ո՞վ արքայ բնութեան, որ հընչեցողոյսն է յիս գայն նուագ եթերեան, եւ մինչ կարդամ ինձ յօգնութիւն զայդ անուն, սիրտ իմ ժշտամուռնչ հընչէ ըստ մեհենին ուր երգեն անպախճան:

Իրրու զմեհեան լի օրհնութեամբ եւ ազօթիւք, ուր ձայն յարձագանաց յարձագանս հոլովի ի տաճարս. եւ զի՞, Տէ՛ր, այս պղինձ եւ այս մարմարիտն եւ այս քարինք լաւ ե՞ս արդեօք հընչեցին քան զսիրտ մահացուաց:

Ո՛հ, Ա(ստուա)ծ իմ, ո՛հ, Ա(ստուա)ծ իմ, գոհնութիւն ըզսուրբ վիճակէն. չէ իմ բնաւ լուեալ ելանել առ քեզ երգոց յաւէտ արդարագոյնից եւ բարբառոց յաւէտ եթերայինոց քան զայս անձայն ներդաշնակութիւնք որ յառնեն ի յիս:

Այլ բան պակասի առ այս յափշտակութիւն կիզանուտ, ի պարսունակել զայս հուր ամենայն բառք են սառուցիկք. եւ դրանից զի՞ փոյթ է, Տէ՛ր, իմ այս քնարի. լսեմ զայն, բաւ է այն, դու պատասխանես, շատ է այս:

Նուիրականդ պարգեւ Աստուծոյն որ զիս բորբոքէ, կիթա՛ող, որ զողանի հարկանես զիմ մատունս, լե՛ր դու ինձ միշտ դռնին հոգւոյս, եւ առ Ա(ստուա)ծ եւեթ տարջի՛ր զձայն իմ. սարսափեցայ ի սիրոյ եւ յերկիւղէ, մինչ ի հպիլ ի թել քո սուրբ՝ խորհուրդ նորին մարդասիրեաց ընտրել զիս. դիս՝ որ առ նմին չեմ եւս իսկ փոշի, զիս՝ որոյ հոգի ողջոյն չէր մինչ ի յայն ժամ այլ լուութիւն եւ ցանկութիւն:

Աւա՛ղ, ամաչեմ այսի տակաւին, եւ ապերախտ գերագունին ի չնորհաց նորին, ո՞ք քնարդ հրեշտակաց իսկ պաշտելի, (Անար Շնջուած) զձայնիւք քովք զառաջնովք հայհոյէի անարգեալ. եւ արարի զոր մնայրն առնել անօրինին մինչ պղծէին ձեռք նորին պատուածային անօթսն ի վերայ սեղանոյն կենաց, եւ մինչ պատկէն զսկիհ պատարագին ի վարդս խնճոյից:

Այլ երգնում յայս ամօթ, որով շառագնի ճակատ իմ ամօ-

Թապարտ, եւ յայս երգ որ ելանէ յերկինն (որ ջնջուած) ուստի իջեալն է, երդնում յայս ածուն վեհագոյն որ փակէ եւ բանայ զանդունդս. յակն՝ որ ընթեռնու ի խորս սրտից. յայս հուր սրբազան որ զիս տոչորէ, եւ յայս բուռն յափշտակութիւն կրից որ բանայ զքո թեյս յարտասուս:

Կորեալ ինձ յիշատակ անմահ քոց նուագաց, եւ ոչ եւս երգեսցուք ինչ. ալլ զփառս անվարձան միայնոյ արժանաւորի, միայնոյ սրբոյ, միայնոյ մեծի եւ միայնոյ բարւոյ, չիցեն ինչ եւս ուուրք իմ ալլ մոլեգնութիւն յաւիտենական հոգի իմ՝ օրհնութիւն, եւ սիրտ իմ՝ քնար. եւ հուսկ ամենայն չունչ զոր տամ կամ առնում՝ ներդաշնակ ինչ յանուն քո:

Արի՛, ո՛վ ձայն հոգւոյս, ընդ այգու եւ ընդ գիշերի, սլացի՛ր իբրու զբոց, տարածեալ՝ իբրեւ զաղաղակ, ծփեալ՝ ի վերայ թեւոց ամպոց, խառնեալ՝ ի հողմս, ի մրրիկս, յորտտումն եւ ի շառաչին. մարդ ի զուր փակէ զարտեանունս իւր, եւ անսպաս երգ աղօթից գտցէ յամենայնի զարձագանդ:

Մի՛ երկնչիր, զի աղաղակ այս ամենայն լուսաւորաց միանգամայն, այս հաղար ձայնք բնութեան հեղձուտեն զանդոր ըզձայն քո, զի այն ինչ հառաչեսցեն երկինք պարք մոլորակաց, եւ հնչեսցեն եօթնակի երկինք յաղաղակս ծփեսլս ի պատիւ նորին, խոնարհ արձագանդ զոր յարուցանէ հոգի (տաւնի ջնջուած) մեռանել տանի, եւ լսելիս նորին զգոյցն ինչ ձայն որ ասէ, Տէ՛ր (1):

Արի՛ ի լռութիւն ի ժամուն յորում (նքազ ջնջուած) կանթեղ գիշերաց ծփայ ի ստուեր երեկոյին եւ մինչ չիջուցանէ քահանայ զբուրանոցն. համբարձի՛ ի յափունս ծովուց, ընդ այս խորին միայնութիւն, յորում Ա(ստուա)ծ գայ հաւատոց ի յայտնութիւն. երգեա՛լ ի տխրական ժամս իմ, չիք ընդ քեզ բնաւ աղջամուղջ, ո՛վ սէր, եւ ոչ բնաւ առանձնութիւն:

Չեմ եւս ալլ ինչ ալլ խորհուրդ, եւ տիեզեր յիմումս սրտի է մեռեալ եւ ներքոյ ցուրտ աճիւնոյս ոչ զօք գտի բաց ի Տեառնէ. ի լուսաւորելն զշաւիղս իմ կամ ի մթագնելն, սիրտ իմ տանի գայն որով է լի, թէ՛ ի հեծութեան եւ թէ՛ յուրախութեան. որպէս զալիս որ հոլովէ զպատկեր ինչ, եւ զյետին ամպ գիշերաց, որ բերէ յայգ ի ծոց իւր:

Զի՛ ջաղցրագոյն արդեօք, յառաջ քան զխնդիր երգոց իւրոց տեսնել զիւրոց խորհրդոցն յառնել յանկարծ իբրու զիտենկ ներդաշնակութեամբ չափուց երկնայնոց. եւ տեսանել զերկիւղալից գովութիւնս իւր հնչեալ ի ձայն եթերական իբր գջնարին հրբշտակաց, եւ ի վերայ թեւոց իւրոց մինչ ի դրունս յաւիտենից ելեալ ի թուիչս ներդաշնակաւորս:

Սակայն, օր մի, ո՛ք քնար իմ, չիջուցէ օր մի՛ զձայն քո եւ ցաւեսցիս ի վերայ մոլեգնութեանն յոր սրբեալ զմայլէիր ընդ ի-

(1) Ազատագրար Թուրքիան առիք եւ պատեհութիւն չէ ռմեցած վերջնական սրբազանքեմ եմքարկելու այս կատարածը, որ, փրամսերէմ քմագիրքիմ հետ քաղաքատեղով պէտք է կտրալ պայպէր. ճառի խոնարհ արձագանդ զոր յարուցանէ հոգի մեռանել տալիս նորին, զգոյցն ինչ ձայն որ ասէ՝ Տէ՛ր:

մոյս մասամբ, ապականեցնեւ ամբ զայս բիւրեղ յորում բնութիւն նկարագրէ քեզ գհրաշալիս Սրբոյն Սրբոց, եւ ժամանակն՝ որ զմերձեցեալն իւր թառամեցուցանէ, յափշտակեցէ զձայնսն ի բւրանոյս եւ զպատկերսն ի ձեռացս:

Ո՛հ եւս պատասխանեցես հոգի իմ, ո՛չ եւս յանուշաձայն ծփունս սիրարկութ. այլ իղձ վառեալ ի յետ կեցցէ ցօրն վերջին ցօրինակ բլրոցն ցամաքելոց, զորոյ ժամանակն յափշտակեաց ըղծածանուամ ստուերաց եւ արձաղանաց, այլ նոքս պահեն ի կուտորս իւրեանց յանդալարիս զմրմրջուն ինչ ալիս որոց ծփանաց տան երկինք սնունդ:

Ո՛հ, մինչ յիշատակ իմ դիւրեղծական նմանեալ սափորոյ որ (գրկելով ջնջուած) զուրկ ի ջրոյ կորուսցէ զայս երգ փառաց Կոր Ա(ստուա)ծ քո տայ քեզ այսօր, ոգի՛ իմ, մի՛ ամօթապարտ ընդ քոյդ լիջիւր ներդաշնակս. եւ դու քնարդ հաւատարիմ, մինչ լար քո չունիցի զձայն աւելի քան զմի, երգեա՛ տակաւին (պաշ ջնջուած) զԱ(ստուա)ծն պաշտեցեալ ի մանկութենէս, զի երգ (իմչ ջնջուած) է անուն նորին:

Ե Ր Գ Գ Ի Շ Ե Ր Ի Ն

Տիւ շիջանի ի վերայ բլրոց քոց, ո՛ր երկիր, ուր քայլէ իմ հիթուցեալ թալկանան. ե՛րբ կարասջիք աչք իմ, ե՛րբ արդեօք, աղէ՛, դերկնայինն ողջունել զպայծառութիւն տունջեան անչիւ՝ չանելոյ:

Այս հայեցուածք այլայլելիք տունջեան բացեալ են արդեօք վասն աղջամղջին. ի ճառագայթից, ո՛ր գիշեր, ընդէ՞ր անցանեն փոփոխակի ի տխուր ստուերս քո:

Հոգի իմ չէ տակաւին խոնջ ի հիանալոյ ընդ դործս Տեառն. բոցակիդեալ տարփանք ծոցոյս ի սէր նորին վառելոյ չունէին ըստպտեալ զսիրտ իմ:

Ա(ստուա)ծ տունջեան, Ա(ստուա)ծ գիշերաց, Ա(ստուա)ծ համայն ժամուց, թո՛ղ ինձ սրանալ ի վերայ հրոյ արեգական, այս ամպ կարմրափայլ յո՞ գնաց ընդ արեւմուտս. գնայ թառագաստել զսեամ քոց սուրբ բնակութեանց ուրաճօր ական ո՛չ գիշեր գայ ի ծանօթս եւ ո՛չ նինջ, այլ գեղեցիկ են ականն յուսոյ արտօրայք հաստատութեանն ի գիշերէն հովանաւորեալք. Ա(ստուա)ծ իմ, գտանէ՛ ական իմ յայս թմայիս գհրաշալիս ճարտարութեան եւ երթայ գհետ նոցին:

Այլ այս հրափայլ դասք երգեցողաց որոց առաջնորդ է մատրն բո միայն, այս կապուտափայլ ովկեանք ուր հոյլք նոցին սրբանան, այս ջահք լուցեալք ի տեղիս տեղիս, այս լուսաւոր որ երեւի եւ այն որ տայ խոյս. իմանամ Տէ՛ր, ամենայն երգէ եւ բոլորն է ինձ ի հրամանք թէ՛ ընկղմեալ են անդունդք ի ջու՛մ մեծավայելչութեան, թէ՛ կենդանի են երկինք, եւ թէ՛ նախախնամութիւն քո լնու դօրութեամբ զամենայն զոր ած ի գոյու՝ թիւն: Այս ալիք (կապուտափայլ ջնջուած) ոսկեփայլ, կապու՝

տափայլ եւ լուսափայլ, այս ամպամած լեռինք զոր ակն ոչ թուէ, ո՛վ Ա(ստուա)ծ իմ, փոշի՝ որ յառնէ ի ներքոյ քայլից քոյ:

Գիշերք, պարզեցէ՛ք ի յոութեան զէջս մատենին երկնից, ո՛վ աստուղ, իջէ՛ք ծանրաշարժ ի մեծահանգէս ժամուս ի շաւիղս ձեր ներդաշնակաւորս, հոգմբ հիւսիսոյ, ծաղեցէ՛ք զթեւող, երկիւր, զիջիր զարձագանա քո, և դո՛ւ, ո՛ր ծով, (տաքածէ ջնջուած) սիւնեա՛ զալիս քո ընդ ափունս, եւ ծածանեա՛ զպատկեր Աստուծոյ որ ետ քեզ զքո ալիս:

Գիտէ՛ք զանուն նորին. բնութիւն ի զուր միաւորէ զհարիւր ձայնսն, աստղ առ աստղ մըմնջէ՛ ո՛վ է Ա(ստուա)ծ որ կարգեաց մեզ օրէնս, ալիք այեաց մատչին ի հարց՝ ո՛վ է այն որ սանձահարէ զմեզ, կայծակն ասէ ցհիսիւս՝ գիտե՛ս արդեօք զի՞նչ անուն է Աստուծոյդ. այլ լուսաւորք, երկիր և մարդ չեն բաւական ի յանդ բերել զանուն նորին:

Զի՞ անձուկք են հոգւոյս, Տէ՛ր, տաճարք քո.

Անկերո՛ւք, պատուարք անցօրք, անկերո՛ւք.

Զոր յինէն գողանայք զերկին տեսանել ինձ թոյլ տուք (2).

Ճարտարապետ երկնային, բոցանիւթ են գմբեթք քո.

Զի՞ անձուկք են հոգւոյս, Տէ՛ր, տաճարք քո.

Անկերո՛ւք, պատուարք անցօրք, անկերո՛ւք:

Ահաասիկ տաճար քեզ ի բնակութիւն, եւ ընդ կամարաւ հաստատութեանն բորբոքեա զայս հուր արագ՝ յաւե(ր)ժական նոցին շարժամբ. եւ այս ամենայն սանկունք քո բանիդ, տատանեալք ի վերայ կրկին իւրեանց բեւեռաց՝ լուղեն ի ծոց պայծառութեանց քոց, եւ ի յերկնից ուր խամբանայ հուր նոցին, ցայտեն ի վերայ հողագնտոյս զհուր ի քէն իսկ փոխ առեալ:

Ովկիանոս խաղայ ոտիւք արքային իւրոյ. հիւսիս թօթափէ զթեւսն ի սարսափմանէ. կայծակն զքեզ գովէ եւ վասն քո մարտնչի. փայլակ եւ մրրիկ պսակեն զգլուխ քո երրիւք նշողիք, արշալոյս զբեւ հիւանայ, տիւ գքեզ շնչէ, գիշեր առ քեզ հառաչէ եւ երկիր մեռանի ի աէր յանուն քո:

Եւ ես ի գովել զքեզ, Ա(ստուա)ծ արեգականց, ո՛վ եմ ես, հիւլէ ի յանրաւութեան, բոպէ ի յաւիտեանս, ստուեր որ անցանէ եւ որ չեղեւ երբէք (լուիցե՛ս ջնջուած) անսայցե՛ս ինձ արդեօք առանց սքանչելեաց, ո՛հ սքանչելին է բարութիւն քո:

Ոչինչ եմ, Տէ՛ր, այլ ծարաւ քո սպառէ զիւ. ոչինչ է մարդ, Ա(ստուա)ծ իմ, այլ այն ոչինչ զքեզ պաշտէ եւ համբառնայ յիւրում սիրոյ. ո՛չ կարես արհամարհել զմիջատ որ ղնէ քեզ պատիւ:

(2) Պրմ. Յ. Գիւրսեան ծանօթութեամբ մջ կ'ըսէ. «Այս սուգը գրուած է. Թոյլ ապր ինձ տեսնել զերկին զոր յինէն զողանալք: Սակայն բառերու վրայ ճշմանկուած են 1, 2, 3, 4 եւայլն քիւնքը, անտարակոյս սուգը նոյն բառերով վերստին շարադրելու համար: Մենք ըստ նոր շարադրութեան արտագրեցինք: Սակայն նոր արտագրութեամբ մէջ իմաստի խորհուրդիմ մը յառաջացած է. եւ քերեւս անիյի մպտականարմար պիտի ըլլար սուգը կարգայ՝ «Զերկին զոր յինէն զողանալք՝ տեսնել ինձ Թոյլ տուք»:

Ա. Գ.

եւ վանել զձայն՝ որ զքեզ կարդայ յօգնութիւն, եւ ընդ բնակութիւն քո երկնային՝ ի ցնդել ստուերաց համբառնայ ընդ ազունս, եւ հեծէ եւս ընդ երեկոյին, եւ վերստին գայ ի ծնունդ ընդ տունջեանս:

Այս, յայտ կապուտակ արտօրայս յողողեալս ի լուսափայլութիւն քո, յոր որոտումնդ սպառնայ, յոր հսկես յիմ վերայ, (այլ ջնջուած) այս շեշտք ձայնից եւ այս հառաչանք վառեալք ի հուստ գնան լուսաւորաց ի լուսաւորս խնդրել զԱ(ստուա)ծ՝ որ տայ ինձ պատասխանի եւ յարձագանաց յարձագանս՝ որպէս ըզձայնս ի վերայ ալեաց, հոյովեալ յաշխարհէ յաշխարհ հնչել մինչ առ քեզ:

Ե Ր Գ Ա Ռ Ա Ի Օ Տ Ի Ն

Կադէ՞ր ալիք ոստնուք յափունս փրփրաբէզ՝ ոչինչ հողմն հերձեալ ունի ձեզ զակօս, եւ հի՞մ արդեօք թօթափէք զձեր փրփուր ծխաշունչ ի փոթորիկ թեթեւ:

Անտա՛ռք, ընդէ՞ր ծածանէք զճակատս ձեր սրբեալս ի յայգուէ եւ յառաջ քան զԺամն աղաղակին հարկունիք զդողունի, ընդէ՞ր ցօղէք յոստոց ձերոց անձրեւաբար զլոկի լալիս որովք եթաց զձեզ դիշեր:

Եւ դուք ծաղկունք, ընդէ՞ր յարուցանէք դրարելի կոկոնս ձեր իբրեւ զճակատ խոնարհեալ զոր ի վեր ամբառնայ սէր եւ հիմ(բուրել) շնչել (խնկել) ի խոնաւոտ ստուերին զերեխայրիս բուրմանց անուշից զորս շնչէ տիւ:

Ահ, արգելէք դայն տակաւին, և պահեցէք ծաղիկք պաշտելիք վառն շնչոյ ուշալրջոցն ի զարդ սրբոյ վայրին. երկին ի ցօղ զքեզ ողողէ եւ ակն առաւօտու զքեզ բեղմնաւորէ, եւ դու ես խոնկ աշխարհի ելեալ առ Ա(ստուա)ծ:

Վասն է՞ր զարթնուք հիւսիս եւ զեփիւռ, դուք որք փոթորկացն թողուիք ծփալ իշխանութեան, և զորոց զցասումն հանդարտէր ստուեր գիշերաց ի վերայ ալեաց մոնչողաց և ի վերայ խոտոյ հառաչողի:

Որք ի տերեւազարդ հովանիս մթազնեալս առնուք զհանգիստ, ո՞ր զձեզ ամ ի յարթութիւն ի դալարաբեղ բոյնս ձեր, թոյունք ալեաց կամ անտառաց, հիւրք ակօսաց կամ տանեաց, ընդէ՞ր խառնէք զձայնս ձեր յայս հնչին խառն եւ լայնատարր, որ մեռնի եւ գայ ի ծնունդ միանգամայն (որպէս նման ջնջուած) ըստ հեծութեանն բնութեան:

Ձայն թուցիկ ի կապուտակ (եայլ ջնջուած) հաստատութեանն, ձայն թափառիկ (թռուցիկ ջնջուած) ի վերայ ալեաց փրփրալից, եւ ձայն օդապարիկ ի վերայ թեւոց հողմոյ, երգեցիկք օդայինք զարթուցեալք եւեթ ի բնատուր ազգմանէն, զբարթ ներդաշնակութիւնք, հեշտ մրմունջ, բողբ, նուագ, մնւարթ ներդաշնակութիւնք, զի՞ դուք երգէք մինչ բոլորն են ի քուս. միթէ ջիւն խանդակաթ՝ զի՞ դուք երգէք մինչ բոլորն են ի քուս. միթէ գիշեր ունի՞ր ունկն արժանի երգոցս ցանկալեաց:

բերեալ (զա ջնջուած) խորտակէ զալիս, եւ ի նոցին ի մնացորդացն այտուցեալ ոտտնու ի վերայ հիմուն իւրոյ: հոսկ յետոյ գողողջեալ իբրեւ դղեակ լայնադուռ կամ իբրեւ դժանկոյց կառս ջարդեալս յիւրում ասպարիդի՝ եւ կործանի, եւ փոշի նորին ի տարափ լուսոյ հովովեալ ցրուէ ի հեռատանս դրեկորս տունջեան:

Նաւուկ ձկնորսին տարածեալ դիւր թեւ ձայնարկու յոր հողմն առաւօտին գայ արդէն իսկ բարախել, ոտտնու ի վերայ ալեաց դոր լքանէ խարխիւ յորինակ նժոյգի որ կլանէ զսանձ ըզդայրացուցիչ իւր:

Եւ նաւ՝ մանուկ աստեղաց, փայլէ որպէս բլուր առ եղերբ հորիզոնին, եւ ցայտէ զարդիս իսկ ի ցարձրագոյն տոագասոտս իւր զսպիտակութիւն այգուն եւ նախածին շող նորին:

Ոստինս առնէ լէվիաթան ի վերայ խորագոյն հետոց իւրոց, եւ ի խաղս իւր դարթմնիս ալեացն, ողջունեալ՝ զկոհակս ընդ ծխաշունչ ռնգունսն ձգէ ուժգին ի յերկինս, անկման նոցին կալ ի գնին խառն ընդ ճաճանչ արեւուն:

Ջուր օրօրէ եւ կայմն ցնցէ զվրան նաւաստեաց շնչէ (շնջէ ջնջուած) օդ եւ երկին յալեացն զրօսնու ի բաշ. յամենայնի փըրփուր փայլուն զափունս ալեաց դառնագունից շրջանակէ ի ծոպ հրացայտ, համայնն շնչէ, լոյս եւ ցնծութիւն, այս այն լուսաւոր առաքեալ անդրէն յԱստուծոյ, այս արշալոյս ի վերայ ծովուց:

Ո՛ր Աստուած, հայեաց ի վերայ երկրի. զծփական քօղ սորին սրբեալ ի միգէ ներկէ տժգոյն վերջալոյս, ի վերայ քայլից գիշերին այգ զետեղէ գոտն իմ, եւ ստուեր լերանց հեռաւորաց մեկնի պարզեալ ըստ օրինակի ձուլեալ (ծածկեալ, ջնջուած) հանդերձի: Կապերտը նորին պատառատունը յուշալրջոցն ի թելոյ ծուփս առնուն ի սաստ հողմոց ընդ արեւելս կարմրափայլ բորբոքեալ ի ծիրանւոյ եւ ի գոյն ներկեալը ծիածանի. եւ առկախին յանկարգս ի վրանս արեւու իբրեւ զգորշակս այն ինչ յաւուրս հանդերձանաց բարձրացուցանէ նաւախումբ զգոյնս իւրոյ արքային:

Ընդ ծխամած ամպովը ճառագայթ գնայ խամրիլ ի վերայ աշտարակացն քաղաքաց, եւ ընդ ստուերաւ անտառաց հովանոցք պատսպարեալ եւ այս (տանիք, ջնջուած) տանիք՝ բնակութիւնը անմեղութեան եւ խաղաղութեան (ի բազմաբուրեան լերին սերմանելն ի տիւ եւ ի ստուեր):

Երկրագործն տայ պատասխանի ցլոյն՝ որ գնայն կոչէ, ալգ տանի զնոսին յաղօս սկսեալ, եւ երգելով առաջնորդէ ամուլիցն լծելոց, եւ հովիտ (թնդայ, ջնջուած) թնդայ ի ձայն զգետնիւ խոփոյն. ի շառաչիւն անւոյ չափէ դիւր քայլսն եւ զիւր երգ նոյնավերջ, եւ ի վերայ հետոցն զրօսնու ճնճողով ի հասկաքաղենոյնավերջ, եւ ի վերայ նորին թօթափէ զբալասան ափօսացն զոր եհեղ գիշեր:

Թոշուն երգէ, գառն մայէ, եւ մանուկ մնջէ յօր(օր)ոցին, եւ ձայն մարդկան խառնի ընդ ձայն հովմոց եւ ջրոց. սարսափի

ող, սարսփ հասկ, միջատ բզկէ առ արեւ, եւ բարեպարիշտ պղինձ որ հնչէ, յուշ ածէ Աստուծոյ զայս նախկին հառաչ տունջեան. ամենայն կեայ, բոլորն փայլէ եւ համայն շարժի, արշալոյս ի յամպ եւ երկիր այգորէ զլուսաւորն կենաց եւ սիրոյ:

Այլ մինչդեռ, Աստուած իմ, յաշս ուշալընցդ թուի բանիլ յօր ամենայն նոր իմն տիեզերաց, եւ արեգակն ինչ տառանհայ յանդունդս հեռաւորս, առ քեզ յարուցանէ զանուշահոտ բորմունս առաւօտին, այլ արեւք թագուցեալք ի գիշերէ հեռաստան-էայց, զօրս յարածամ անդ ի բարձունս արձակես, զնան բերել ոսկեփայլ իւրեանց մոլորակաց ի դատարկութեան զառաւօտս ջինջս եւ յաւէտ գուարթունս: Այո՛, ժամն այն յորում գուդ պաշտիս, է ժամ քո յաւիտեանական, այո՛, ամենայն վայրկեան երկնից նորոգէ վայն վասն քո, եւ այս առթիւ լուսաւորք ցանեալք ի ծոց գիշերաց չեղն լուցեալք ի շնչոյդ եւ առաջնորդեալք անտիրայց երթալ, ո՛վ Տէր, չուրջ զընակութեամբդ բերել միմեանց զգեղեցկագոյնն ժամուց, եւ օրհնել զքեզ յարշալոյս ասուրց, աստ, ի բարձունս, անդադար, ի յաւիտեանս եւ միշտ:

Այո՛, անդուլ աշխարհ հեղձնու ի հուր նորոգ արեւու, երկինք են միշտ ի ցնծութիւն, մինչ լուսաւոր ինչ ունի դիւր արթնութիւն, եւ յամենայնի ուր խոնարհի քոյին տես, արեգակն ինչ նորածին այգորէ զքեզ, եթերք երգ ինչ են անվախճան, եւ ամենայն ժամ ժամանակացն զոր դու տաս ծնանիլ, ո՛վ Աստուած, չէ այլ ինչ եթէ ոչ մի արշալոյս, եւ յաւիտեանք՝ մի առաւօտ:

Արդ, ելէ՛ք, տատանեսջի՛ք հուսկ ուրեմն, եւ թռուցեալ հոյովեսջի՛ք, հո՛ղմք, բո՛ց, թռչո՛ւնք, ալի՛ք, ճառագա՛յթ, չոգի՛ք, բուրմո՛ւնք եւ ձա՛յնք. երկի՛ր, շնչեա՛ դքս շունչ. մա՛րդ, ամբարձ զոգի՛ք. ելէ՛ք, ծփացէ՛ք, հոյովեցարո՛ւք, կատարեցէ՛ք գորէնս ձեր:

Ելէ՛ք, թռերուք առ Ա.(ստուա)ծ, ի բարձունս, յաւէտ բարձրագոյնս, ի հուր արեգական պայծառութիւն իւր զքեզ լուսաւորեաց, տարէք վերստին ի յերկինս զայգորն մեծարանս, ելէ՛ք, անդ ի բարձունս է նա, ելէ՛ք, ամենայն է նա:

Եւ զքեզ (դու, ջնջուած), ո՛ր տիւ, որոյ ընթացքէ առ սկիզբն յանուանէ նորին, տիւ որ ունիս տալ զհամար Աստուծոյն որ թուեացն զքեզ, կոչէ զքեզ գիշեր ծնող քո, անդրէն յակն քո. եւ դու վախճանիս ի յաւիտեանս:

Չես դու այլ ինչ թէ ոչ մի քայլ ժամանակին, այլ Ա.(ստուա)ծ քո չափէ զքեզ. մերձել ունիս դու ի բնութիւն արարչին. ոչ ի սնտոի ինչ ի զարդ ստեղծ զքեզ քողարկել (փակագիծի մէջ վրան՝ ծածկել) ի հուր քո զգիշեր հաստատութեանն, այլ ի տանիլ նմա (յերկնային, ջնջուած) ի յարկան վերին զփառս եւ զառաքինութիւն ի վերայ թևոց ժամուց եւ զգովութիւն յամենայն ժամ:

Հրտ. Ա. Գ.